

Byaplanering

Byaplanering

Långömodellen

Hur bygga byanät?

Lokal ekonomisk analys

Det gemensamma med metoderna här är att de på olika sätt utvecklar lokalsamhället. För att kunna utveckla lokalsamhället eller byn krävs det att det finns ett intresse och en vilja i byn att åstadkomma någonting tillsammans.

Byaplanering hjälper byn att forma strategier och framtidsbilder med avstamp i situationen som den ser ut just nu.

Långömodellen är en annan metod inom byaplaneringen, som är mycket ingående och inbegriper ett väl förankrat tillvägagångssätt. Det centrala för Långömodellen är grupparbete kring frågeformulär.

Byggandet av byanät, s.k. optisk fiberkabel, i byn är en form av byaplanering där människorna i byn möts för att planera och förverkliga sin vision om byanät till alla hushåll i byn.

Lokal ekonomisk analys analyserar det ekonomiska läckaget i byn. Denna metod kräver betydligt mera än de andra och förutsätter att man kan analysera statistik och statistiska uppgifter för att därigenom skapa en lokal handelsbalans.

BYAPLANERING

Svårighetsgrad ★★

Tidsåtgång ★★★

BYAPLA-
NERING

Kort om byaplanering

En skriftlig byaplan är en gemensam viljeyttring som hela bysamhället är överens om. Den är också ett ypperligt verktyg i framtidsplaneringen och utvecklandet av sin egen närmiljö. Med hjälp av en byaplan kan också samarbetet och växelverkan mellan byn och kommunen förbättras och utvecklas. Att skriva en byaplan är en process som startar med att byborna samlas och ställer följande frågor: Varför göra en byaplan? Vad vill man åstadkomma med den? Hur kan en byaplan hjälpa byn att utvecklas?

Ett bra utgångsläge är att fundera på nuläget: Hur ser byn ut idag? Vad är bra och vad saknas? Sedan bör man fundera på hur man vill att byn skall se ut om t.ex. 5 eller 10 år. Slutligen gäller det att tillsammans försöka hitta verktygen och de rätta åtgärderna att förverkliga dessa planer.

När ska vi använda denna metod?

Metoden skall användas då det finns ett gemensamt intresse bland byborna att samarbeta och påverka utvecklingen i sin by. Metoden stärker också - rätt genomförd - den interna demokratin och byns påverkningsmöjligheter.

...ett intresse och en vilja i byn att åstadkomma någonting tillsammans...

Metoden rekommenderas när:

- ni vill skapa ett dokument som uttrycker bybornas vilja
- ni vill ha ett gediget program om byn att arbeta efter i det lokala utvecklingsarbetet
- byns befolkningsunderlag, privata och samhälleliga service, näringsliv, kommunikationer eller kulturella utbudet och trivselsn försvagas och byborna önskar göra någonting för att bryta den neråtgående trenden

- byborna vill förstärka sina argument i diskussioner om lokala utvecklingsfrågor med kommunen, regionen, byggnads- och planeringsmyndigheter eller finansiärer
- byborna vill förstärka byns attraktionsvärde för befintliga eller inflyttande familjer, företag och servicefunktioner men inte vet exakt var åtgärderna skall sättas in
- vill ansöka om stöd till olika utvecklingsprojekt

Hur genomförs metoden?

Processen startas med ett gemensamt stormöte i byn. Kallelsen till mötet skall nå varje hushåll och alla skall ges möjlighet att delta. Det är också viktigt att från början utse en ansvarsperson. Det kan vara vem som helst som känner för sin sak och som de flesta har förtroende för, men det borde vara en person som har kunskaper i att genomföra en sådan process.

Det kan vara bra att det finns en förening som tar huvudansvaret för processen. I många fall tar sig byaföreningen den rollen. Om en byaförening inte finns går det lika bra att någon annan förening tar huvudansvaret. En annan möjlighet är att inleda byaplaneringsprocessen med att grunda en byaförening. Det är viktigt att alla har möjlighet att vara medlemmar i föreningen och att alla aktiva föreningar i byn är representerade.

När man beslutat att börja jobba med en byaplan gäller det att ta itu med själva arbetet. Ibland har man under det första stormötet delat in sig i mindre grupper och varje grupp får ett eget tema. En grupp kan t.ex. lista allt som är positivt i byn, en annan kan fundera på negativa aspekter, en tredje kan koncentrera sig på olika hot/problem/svagheter som byn kan tänkas hamna ut för och en fjärde grupp kan fundera på olika styrkor/möjligheter/resurser som byn har för att kunna utvecklas i en positiv riktning. Dessa grupparbeten formar grunden till en s.k. SWOT-analys (se kapitlet om SWOT) som sedan följer med i bakgrunden under hela planeringsprocessen.

Följande steg är att samla ihop fakta om byn (närlingsstruktur, invånarantal och åldersfördelning, skolor, föreningar, företag, arbetsplatser, pendlingstrafik, sevärdheter etc.), byns historia, fundera på stämningen och samhörigheten i byn, samla ihop foton, kartor etc. som man kan tänkas använda i byaplanen. Detta arbete gör man också bäst i grupper.

I ett tidigt skede bör man också komma överens om VEM som skriver texten, eventuellt

BYA - POW - WOW

Närlingsstruktur
 Invånarantal
 Åldersfördelning
 Skolor
 Föreningar
 Företag
 Arbetsplatser
 Pendlingstrafik
 Sevärdheter
 Byns historia
 Stämning &
 samhörighet
 Foton & kartor

översätter den om byn är tvåspråkig och hur byaplanen ska distribueras och VEM som tar ansvar för den biten. Det är viktigt att dela på ansvaret så att ingen blir eller känner sig överbelastad. Därför lönar det sig också att dela på själva skrivandet av byaplanen.

Beroende på hur omfattande byaplanen blir varierar också antalet möten som processen inkluderar. Det lönar sig att samlas flera gånger och alltid efter att ett steg är genomfört. Dessa "mellanmöten" kan ske i mindre grupper och på så sätt vara lättare att förverkliga. Detta gör också att alla får en möjlighet att konkret påverka byaplanens innehåll och att alla känner sig delaktiga.

Ex. på struktur för en byplan:

1. Varför skriver vi en byplan
2. Vår by idag
  - Fakta om byn
  - Byns anda och stämning
  - Byns styrkor, resurser och möjligheter
  - Byns svagheter, problem och hot
  - Byns historia - så gick det till
3. Vår vision av byns framtid
4. Byns troliga framtid(er)
5. Handlingsplan

Det sista stormötet bör hållas då "manuskriptet" för byaplanen är sammanställt och texten färdig för korrekturläsning. I många byar har även manuskriptet distribuerats till alla hushåll (eller varit tillgängligt t.ex. i byabutiken, biblioteket, på Internet) så att i princip alla bybor har fått möjlighet att säga sitt. I större byar kan detta emellertid vara en för stor och tidskrävande process att genomföra, men på något sätt borde manuskriptet göras tillgängligt för alla bybor innan det går i tryck.

När byaplanen är färdig skall den distribueras till alla hushåll i byn. Den kan också användas i marknadsföringssyfte (t.ex. under olika mässor och jippon) och det lönar sig absolut att skicka den till kommunen och kommunens beslutfattare. Byaplanen är också ett bra dokument att bifoga eventuella stödansökningar t.ex. för nya utvecklingsprojekt. Viktigt är också att komma ihåg att en byplan bör uppföljas systematiskt och den behöver också uppdateras med jämna mellanrum (beroende på hur långt perspektiv man har valt att ta).

Vad krävs...

Byaplan - redskap för framtiden skriven av Tomas Lundqvist har getts ut av SSC. Handboken finns tillgänglig på Internet: www.methodcentre.com.

... av deltagarna

- Det viktigaste är ett genuint och gemensamt intresse att påverka utvecklingen i sin egen närmiljö.
- Färdighet att jobba i talkoanda tillsammans med andra i byn.
- Tålamod och en tro på att det lönar sig.

... av diskussionsledaren

- Att han/hon har kunskap att leda en grupp och få igång diskussionen.
- Kan driva processen framåt.
- Kan metoden.

... praktiskt

- Speciellt vid genomgång av grupparbeten är det viktigt att det finns en diskussionsledare som tar hand om processen och kan sammanställa det som kommer upp t.ex. till en SWOT-analys.
- Processen kan och bör innehålla många olika typer av element: stormöten, seminarier, grupparbeten, utredningsarbeten osv. Var noga med att praktiska misstag inte stör processen, varje typ av verksamhet har sina speciella behov vad gäller praktiska arrangemang.
- Byaplanen är hela byns angelägenhet. Det finns inga hemliga papper som inte **vem** som helst i byn **när** som helst kan ta del av. Det finns, trots att man har en arbetsfördelning, **inga** slutna möten.
- Tips! Begär att få exempel på hur en byaplan kan se ut.

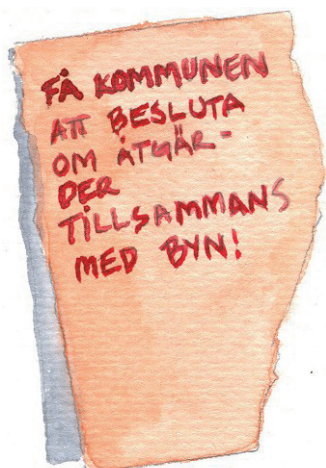
Läs mera här:

- metoden finns också på Svensk Byaservice, se www.bya.net
- the community planning website: www.communityplanning.net
- handbok i byaplanering finns på www.methodcentre.com

LÅNGÖ-MODELLEN

Svårighetsgrad ★★

Tidsåtgång ★★

Kort om Långömodellen

Byaplanering enligt Långö-modellen uppstod som en produkt av den utvecklingsprocess som startade i Långö by i Karleby senhösten 1996. Initiativet kom från planeringsavdelningen i Karleby stad, där man förberedde uppgörandet av en delgeneralplan för stadens landsbygdsområden och vände sig till byarna för att höra invånarnas egna önskemål och planer. Byaföreningen, Långö Byagille r.f. såg en möjlighet att genom detta planeringsinitiativ utveckla en byaplan som t.o.m. kunde bli fastställd och få en juridisk status till de delar byaplanen sammanfaller med kommunens lagstadgade planeringsåtgärder. Detta binder i sin tur kommunen till byns utvecklingsprogram och får betydelse bl.a. då det gäller finansieringen av den efterföljande verkställigheten.

När ska vi använda denna metod?

Metoden är särskilt lämplig att användas i fall, där byns intressen och kommunens/regionens intressen sammanfaller i konkreta åtgärder och där det finns påvisbara samordningsvinster av en integrerad planering och gemensamma satsningar – framför allt på infrastruktur.

Långömodellen är användbar även utan den extra status som förankringen i en lagstadgad planering ger. Den ger ett gott underlag för de olika projekt som man vill starta för att utveckla t.ex. närsamhällets boende, kommunikationer, service och näringsverksamhet.

Lagstiftningen om planering stadgar om hörande av de innevånare som berörs av en planering, vilket skapar utrymme för ett medborgarinitiativ även i form av en byaplan.

Metoden är ett planeringsinstrument och ett lokalpolitiskt redskap som samtidigt utbildar deltagarna i att bättre förstå hoten och möjligheterna av demografiska, ekonomiska och andra lokala, strukturella förändringar. Deltagarna lär sig ta fram statistiskt material och argumentera med faktaunderlag.

Metoden rekommenderas när:

- man behöver en byplan (se sid 75) och har tillräckliga resurser att genomföra arbetet speciellt om man har ett behov av att påverka offentlig planering
- man har behov av att förankra byns utvecklingsplaner i någon offentlig planering

Hur genomförs metoden?

Arbetet är rätt omfattande och förutsätter ett allmänt deltagande, i princip av hela byn.

Konkret går det ut på att inventera och mäta olika resurser som byn har i dagsläget samt kartlägga de aktiviteter som pågår i byn. Samtidigt samlar man bybornas framtidsutsikter, önskemål och bedömningar gällande de samma indikatorerna vid en given tidpunkt (t.ex. om 5, 10, 15 eller 20 år) .

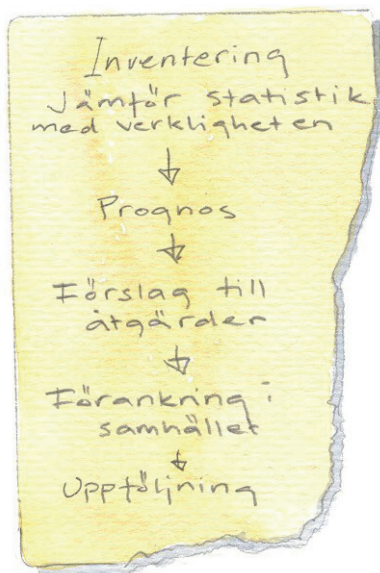
Insamlingen sker inom ramen för ämnesinriktade grupper (t.ex. boende, kommunikation, service osv.) med deltagande från alla byns områden (gårdsgupper). Detta faktaunderlag sammanställs och struktureras.

Därefter gör man en analys av skillnaden mellan nuläget och framtidsutsikterna (önskemålen). Faktaunderlaget skall helst eller så långt det bara är möjligt vara kvantifierat dvs. uttryckt i form av siffror, för att underlätta och tydliggöra resultatet av jämförelsen mellan nuläget och prognosen/önskelistan.

Faktainsamling

Skaffa fram allt officiellt tillgängligt faktamaterial om byn, t.ex. folkmängd, språklig fördelning, elevantal och elevprognos för ev. byskola, skatteunderlag, trafiktäthet, kvinnliga och manliga arbetsplatser, dagvårdsplatser, beviljade byggtillstånd, befintliga och planerade områdesplaner för byn, byns siffror i stadens aktuella budget/kommunplaner m.m.

Inventering

Bilda ämnesvisa arbetsgrupper med representanter från alla delar/gårdsgrupper av byn. Grupperna kan ta sig an frågor som samhällsservice, näringsliv, kultur-fritid, boende, kommunikation o.s.v.

Låt arbetsgrupperna granska den officiella statistiken mot lokalkännedom d.v.s. de verkliga förhållandena i byn.

Utgående från sina respektive intresseområden gör arbetsgrupperna egen statistik över hur byn ser ut i dag (t.ex. antalet innevånare och åldersfördelning inom olika gårdsgrupper)

Önskeklista/prognos

Gör upp egna prognoser för byns utveckling (elevprognoser, in- och utflyttning osv.) baserade på lokalkännedom.

Gör utgående från arbetsgruppernas intresseområde egna bedömningar eller önskemål om hur byn skall se ut vid en given tidpunkt i framtiden (t.ex. antalet innevånare och åldersfördelning inom gårdsgruppen X-backa år 2020).

Analys

Försök reda ut vad eventuella olikheter mellan den officiella statistiken och de verkliga förhållandena i byn kan bero på (t.ex. byskolans elevunderlag).

Analysera (beräkna) differenserna mellan byns nuläge och den av arbetsgrupperna föreslagna/önskade utvecklingen.

Observera eventuella ologiska/orealistiska önskemål och förväntningar i framtidsprognoserna t.ex. förväntad elevökning i skolan utan inflyttning, ökad kollektivtrafik utan att underlaget växer, ny bybutik trots olönsamhet o.s.v.

Anpassa prognoserna och förväntningarna till statistiska underlaget och den lokala verkligheten.

Gör upp förslag till åtgärder, för att bybornas förväntningar och framtidsvisioner skulle kunna uppfyllas.

Uppföljning

Förankra resultatet bland byborna, byns företrädare i olika politiska organ samt bland kommunens/regionens beslutsfattare och tjänstemän.

Samla in och spara dokumentation (planer, skisser, korrespondens, tidningsartiklar m.m.) av processen.

Följ upp och granska faktaunderlaget och analysen efter en tid (förslagsvis ett år).

Analysmodellen kan även användas som underlag för utvärdering av de åtgärder som vidtagits med byplanen som utgångspunkt.

Vad krävs...

... av deltagarna

- byaplanering enligt Långö-modellen är i sig inte svår att genomföra men metoden kräver av deltagarna en viss uthållighet och förmåga att fokusera på fakta och sakargument

... av diskussionsledaren

- processen kräver i regel en diskussionsledare samt någon som koordinerar fak-tainsamlingen, analysen och sammanfattningen. Arbetet underlättas, om någon av deltagarna har erfarenhet av att bearbeta och analysera statistik

... praktiskt

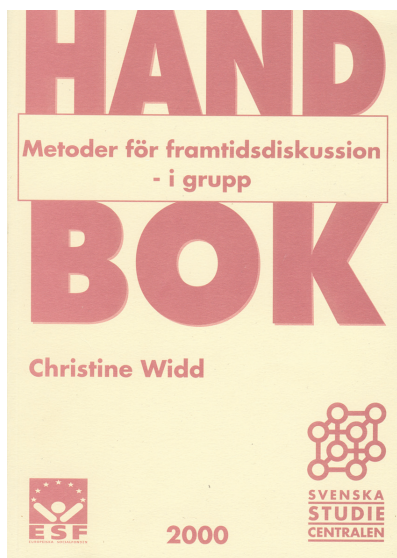
- trevligt och för tillfället praktiskt mötesutrymme

För mera information kontakta:

Lokala utvecklingskontoret i Kronoby,

Fritz-Olle Slotte, Torgarev. 4, 68500 Kronoby, tel. 06-8231500, LUK@kfhs.fi

Metoden har prövats bl.a. i Långö by, i Karleby, Öja inom Långö Byagille rf.

Metoder för framtidsdiskussion i grupp skriven av Christine Widd har getts ut av SSC. Handboken, där Långömodellen finns med, finns tillgänglig på Internet www.methodcentre.com.

HUR BYGGA BYANÄT

Svårighetsgrad	★
Tidsåtgång	★★★

Kort om hur bygga byanät

Att bygga byanät handlar om att knyta kontakter med människor eller organisationer som har ett intresse kring att bygga byanät. Modellen är användbar då man börjar fundera på ett nytt sätt i byn och det inte finns en stark kärntrupp eller det saknas till exempel en förening som driver frågan. Grunden är att det finns någon eldsjäl, eller några, i byn som tror att det här kan vara ett sätt att göra livet i byn lättare/intressantare/tomter attraktivare och möjligheterna att bo kvar större. Initiativtagarna har en vision om hur det kan bli och med hjälp av den här aktiveringsmodellen kan man sprida visionen och de fakta som talar för att den är realistisk.

När ska vi använda denna metod?

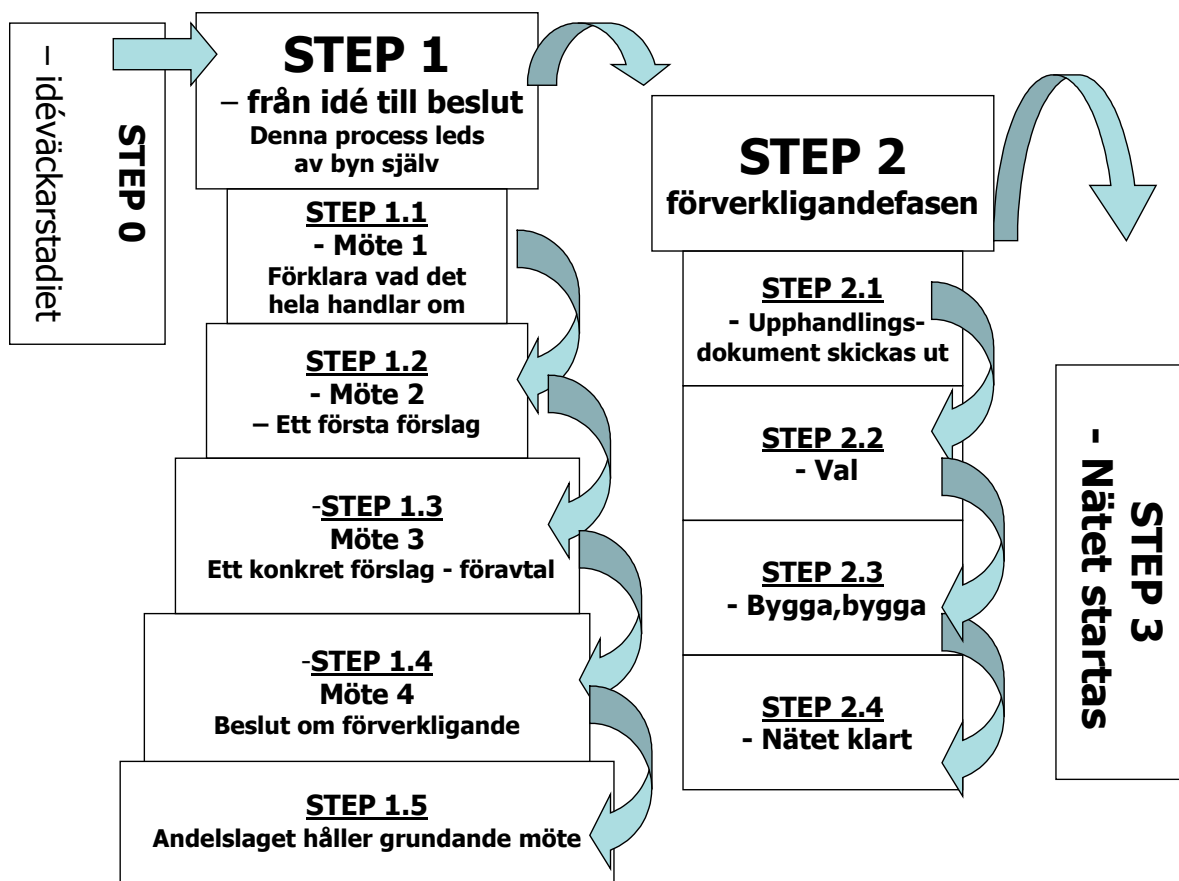
När ni vill planera för ett nät av optisk fiber för dataöverföring.

Metoden rekommenderas när ni:

- vill veta hur man skall gå tillväga för att planera för att bygga ett byanät i byn

Hur genomförs metoden?

Modellen går ut på att skaffa fram information, sprida den till det berörda i området, och hålla öppna möten. De fakta man behöver ta reda på varierar naturligtvis beroende på vad som är målet, men arbetsgången är den samma.

Arbetet kan delas upp i faser enligt bilden ovan.

Tidsåtgången för hela processen kan variera, men det går knappast att genomföra arbetet snabbare än på 4 månader. Den uppskattningen grundar sig på att man behöver cirka en månad för att förbereda varje möte och för att invånarna skall få tid på sig att ta ställning till de frågor som kommer upp på mötena. Att låta processen dra ut allt för länge, över ett halvt år, är knappast att rekommendera för då hinner folk glömma vad det hela handlar om och man måste gå ett steg tillbaka och ta på nytt.

Tidsåtgången för att dra i gång hela arbetet är alltid större än väntat och därför bör man ha klart för sig att det är något väsentligt och nödvändigt som man vill åstadkomma. En del av tiden går naturligtvis åt till att skaffa sig de faktakunskaper som krävs, men den mesta tiden går i alla fall i början åt till att träffa människor, prata och förklara vad det hela handlar om. Personlig information tar tid men ger det bästa resultatet.

De som redan är intresserade är lättare att nå och söker kanske själva information, men de som inte bryr sig eller inte tror på idén skakar lätt av sig alla brev och webb-adresser.

Då kan de öppna möten vara lockande för ”tvivlare och motståndare” att få uttala sig och ifrågasätta planerna och på ett enkelt sätt får man fram om ”nätverksidéen” får tillräckligt understöd för att förverkligas.

Om man följer modellen och allt fungerar som det ska har byn en konkret plan, med både åtgärder, finansieringsplan och en juridisk huvudman för att bygga ett fibernät, eller starta en ekologisk butik. Eftersom beslutsfattandet skett öppet och demokratiskt och hela byn varit med om att fatta besluten har projektet en stabil grund att stå på och alla förutsättningar för att lyckas.

Vad krävs...

... av deltagaren

- intresse för frågan, engagemang

... av diskussionsledaren

- kunskap om planeringsprocessen
- kunna hålla i trådarna

... praktiskt

- bra att ha tillgång till information om ämnet
- kaffe och bulla servering för att muntra upp deltagarna och få dem igång
- material om processen kring hur bygga byanät kan beställas från SSC-kansliet i Vasa

Läs mera här:

- Handboken ”Byanät STEP BY STEP” finns på: www.methodcentre.com
- Svensk Byaservice webbsidor finns på www.bya.net
- Svenska Österbottens Byar hittas på www.byar.fi

 Egna anteckningar :

LOKAL EKONOMISK ANALYS

Kort om lokal ekonomisk analys

Den lokalekonomiska analysen ger lokal allmänstatistik om befolkning, näringsliv och arbetsplatser samt svarar på frågor som:

- Hur stora är de samlade inkomsterna/intäkterna i området?
- Hur stora är de samlade kostnaderna/utgifterna i området?
- Hur mycket varor och tjänster konsumeras?
- Hur mycket av konsumtionen sker inom området och hur mycket ”läcker ut”?
- På vilka områden finns utrymme/potential att stärka den lokala självförsörjningen?

När ska vi använda denna metod?

När det finns intresse i området för att samla in information om samlade inkomster eller intäkter i området, titta igenom vad som går ut av dessa pengar och hur mycket som lämnar inom det egna området. För att med hjälp av informationen analysera vad som kunde göras annorlunda, till exempel vilken verksamhet det finns utrymme för i området. En lokal ekonomisk analys som genomförs i nära samarbete med lokalbefolkningen ökar samhörigheten i lokalsamhället samt kan på sikt leda till en större självförsörjningsgrad och hämta flera arbetstillfällen till området.

Metoden rekommenderas när ni:

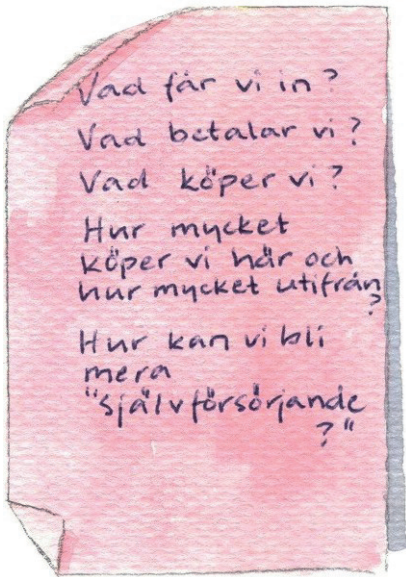
- vill ta reda på vad och hur mycket som konsumeras utanför lokalsamhället, dvs. vilka varor och tjänster kunde föras in i det egna samhället och på så sätt skapa fler och/eller nya arbetstillfällen inom området
- vill göra en lokal handelsbalans

Hur genomförs metoden?

För det första bestämmer man sig för vilket område som skall analyseras. Det är bra om man kan begränsa området till t.ex. en by, om byns gränser dessutom sammanfaller med postnumret gör det arbetet att få fram statistikuppgifter lättare. Därefter informerar man alla inom området att en lokal ekonomisk analys kommer att göras samt samlar ihop så många intresserade som möjligt till en arbetsgrupp. De uppgifter man använder som basmaterial för analysen är dels uppgifter om befolkningen i området, hur många hushåll, vilken typ av hushåll osv., dels uppgifter om vilka varor och tjänster som erbjuds inom området. Som grund för analysen kan man använda statistikmaterial från t.ex. Suomi-CDn. Detta material bör sedan kompletteras med dagsfärska uppgifter från området i fråga. För att få fram dessa uppgifter finns det flera olika vägar att gå. Dels kan medlemmarna i arbetsgruppen samla in uppgifterna, dels kan man få uppgifter från kommunen och övriga myndigheter. Från Statistikcentralen får man uppgifter om hur mycket pengar ett hushåll i medeltal lägger ut på olika saker per år. Statistiken ges för olika typer av hushåll och för de flesta kostnadsposter ett hushåll har. Det som däremot inte kan utläsas av statistiken är byte av tjänster, talkoarbete, det man odlar själv, jaktbyten o.dyl. Detta bör utredas/uppskattas av arbetsgruppen.

När allt basmaterial samlats in räknar vi med hjälp av statistiken ut hur mycket inkomster invånarna i området har samt hur mycket som konsumeras. Sedan jämför vi dessa siffror med det utbud av varor och tjänster som finns. Skillnaden visar hur mycket som "läcker" ut från vårt område och som genom t.ex. nya företag skulle kunna hållas kvar inom det egna lokalsamhället.

På basis av analysen gör man sedan upp en handlingsplan genom vilken man kan åtgärda "läckaget". T.ex. genom att ta kontakt med befintliga företag för att se om dessa har kapacitet att utvidga sin verksamhet och på så sätt skapa nya arbetsplatser eller genom att visa på de behov som finns och som genom nya företag skulle kunna ge nya arbetsplatser.

Vad krävs...

... av deltagarna

- de som deltar i arbetet bör ha intresse samt tid att delta i insamlandet samt analysen av basmaterialet
- en annan viktig sak är lokalkännedom.

... av diskussionsledaren

- ledaren bör ha kunskap om hur man gör en lokal ekonomisk analys, gärna vara "siffermänniska", tycka om att jobba med statistik.
- även ledaren bör ha intresse för sin uppgift samt gott om tid för genomförandet.
- det är bra om också ledaren har lokalkännedom

... praktiskt

- då man kör igång processen är det till fördel om det finns en samlingslokal där man till en början kan hålla några allmänna möten för att diskutera och inspirera lokalbefolkningen till att delta i jobbet
- statistiskt material behövs samt även en dator för den som sammanställer resultatet

Läs mera här:

- LEA - Lokal Ekonomisk Analys
handboken finns också tillgänglig på Internet, se www.friametoder.se
- Folkrorelserådet Hela Sverige ska leva: www.bygde.net
- kooperativ Utveckling Fyrbodals, se www.fyrbodals.coop

 Egna anteckningar :